

MEVLEVİ GİYİMLERİ

Yazan:

Mehmet ÖNDER

İslâmiyetin gelişip yayılması ile mezhep ve tarikatlar doğmuş ve bunları birer "Pir" temsil etmiştir. Bunlardan birisi de Mevlevilik'tir. Büyük mütefekkir Mevlâna Celâleddin Rumî'nin ölümünden sonra (1273), O'na yapılan türbe çevresinde yurda ve yurd dışına yayılan Mevlevilik, gerek düşünce ve inançlarda yaptığı tesirle, gerekse çevresinden alıp kendine malettiği gelenekleriyle tetkike değer.

Birçok orijinal özellikleri, adâp ve erkânı ile diğer tarik'lerden ayrılan Mevlevîliğin giyim şekilleri ve usulleri de kendine has bir karakter taşır. Bugüne kadar (Mevlevî Giyimleri) üzerine yapılan neşriyatın yok denecek kadar az ve yanlışlarla dolu oluşunu göz önünde bulundurarak, bu etüdü hazırlamış bulunuyoruz (1). Maksadımız, imkânlarımız içinde, san'at tarihçilerimiz ve müzecilerimize, Mevlevîliğin doğup yayıldığı muhitten derleyebildiğimiz malzeme-yi işliyerek, faydalı olabilmektir.

Bugün, Konya Eski Eserler Müzesi olan, eski Mevlevî Dergâhında, Mevlâna'nın yaşadığı devre ait ve ona

(1) Mevlevî giyimleri üzerine yapılan tetkikler, daha çok yabancı neşriyata inhisar etmektedir. Bunlar da yanlışlarla doludur. Meselâ 1713 yılında Fransa'nın, Osmanlı Devleti nezdindeki elçisi M. De Ferriol'un (Costumes des differentes Nations du levant, Paris, 1714) adlı eserinde (s: 25), melevî dervişlerine ait, elle yapılmış resimlerde pek çok giyim hataları olduğu gibi, semâ âyini de âdet ve erkâna uygun değildir. Yine İngiliz ressamı William Alexander'in, Muharrem Feyzi tarafından (Eski Türk Kıyafetleri, İstanbul, 1932) adı ile tercüme edip yayımladığı eserdeki melevî dervişleri resimlerinde de yanlış izah ve giyimler vardır.

izafe edilen yarırtmaçlı ve geniş kollu, çoğu pamuklu kumaşlardan dikilmiş birkaç hırka ve entari, iki sikke ve bir arakiyye, bir omuzluk v. s. ile, Şemseddin Tebrizî'ye ait bir serpuş, Sultan Veled'e ait olduğu söylenen bir destegül (cepken) vardır (Resim: 1 - 2). Müze envanterinde kayıtlı, diğer Mevlevî eşyaları da bugün için bir Mevlevî giyimini ifadeye yeter değildir.

Mevlâna'nın sağlığında nasıl giyindiğine dair bu eşyalardan bir fikir edinmek kanaatimizce yanlış olur. Zira bu eşyaların Mevlâna'ya ait olduğunu izah ve ispat etmek çok güçtür. Hele Mevlâna'ya izafe edilen ipekli bir secade de (Konya Müzesi, Envanter No: 685) lâle, karanfil motiflerinin bulunmuşu, san'at tarihçilerimiz tarafından her zaman şüphe ile karşılanmıştır.

Mevlevî kaynaklarının verdiği bilgilere göre, Mevlâna'nın ve yanındakilerin özel bir elbisesi yoktu. Mevlâna'nın giydiği külâh zamanının külâhı, sardığı sarık bilginlerin sardığı örfî sarıktı. Elbisesi de, devrinde giyilen elbiselerdendi (2). Sipehsalâr menakıbına göre, Mevlâna, başında dumanî destar, sırtında da Bürdî Hindibâdî'den ferace taşımaktadır: "*Fıkâralar gelüb hazretten tese'ül etseler, dûş-u mübareklerinden feracesini hattâ pirhenlerini çıkarıp verirlerdi. Bundan dolayı pirahini gülbevi şerifleri önünden ayırtmaçlı küşade idi. Sebebi ise vakt-i iş'arda ferace gibi pirahinin de dûş-u kudsiyet-i menguşlarından kolayca çıkması*

(2) Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna'dan sonra Mevlevîlik, İstanbul, 1953, s: 432.

ve elbise yi çıkarmak hususunda müşkilâtı mucib olmaması için idi" (3).

Mevlevî bilginlerinden Eflâkî Ahmed Dede'nin tanınmış eseri (Menakıb'ül-ârifin)de verilen bilgiler de aşağı yukarı buna benzer. Mevlâna'nın ölümünden sonra, oğlu Sultan Veled, Çelebi Hüsameddin ve Ulu Arif Çelebi'lerin azimli çalışmaları ile bir tarikat olarak gelişen ve yayılan Mevlevilik, zaman geçtikçe giyim - kuşamda da yenilik yapmış, diğer mezhep ve tarikatlardan ayrı, fakat onların da tesiri altında kalarak özel bir giyim şekli ortaya koymuştur.

İlk anlarda yalnız hırka serpuş (başlık) u ile tanınan mevleviler, XVI. cı yüzyıldan itibaren dışarı, merasim ve âyin için ayrı ayrı giyim şekilleri tesbit etmiş ve bunlar kudsi birer ifade ile mânalandırılmıştır. En son şekli ile Mevlevi giyimleri, baştan ayağa, şu şekilde adlandırılmıştır: 1 — Sikke, 2 — Arakiyye, 3 — Destar, 4 — İstivâ, 5 — Tennure, 6 — Elif-i nemed, 7 — Destegül, 8 — Hırka, 9 — Kemer ve habbe, 10 — Şalvar, 11 — Papuçlar... Şimdi bunları sırası ile görelim:

SİKKE: Mevlevî tarik'ine mensup kimselerin başlarına giydikleri özel surette yapılan külâhtır. Diğer tarikat mensupları serpuşlarına (Tac) adını verdikleri halde (Sikke) terimi yalnız Mevleviliğe has bir âlem olarak tanımıştır (4) (Resim: 3).

a) *Sikkenin şekli:* Bugün Konya Müzesinde, Mevlâna'nın ve bu soydan gelen bazı erkek mevlevi kabirlerinin başucunda ve kendilerine izafe edilen sikkeler sivri ve koniye yakın bir şekilde olduğu halde, son zamanlarda yapılan ve giyilen sikkeler silindirik şeklindedir. Önceleri yalnız kat keçeden yapılırken, sonraları içiçe iki kat olarak yapılmaya başlanmış, çekip uzatılınca 40 - 50 cm. uzunluğunda ipek kozası gi-

bi bir şekil verilmiştir. Çapları 16 - 20 cm., ağırlıkları 150 - 200 gr. dır. Koyu veya açık kahverengi, sarımtırak veya beyaz renkli tiftik ve deve yünü keçelerden özel tezgâhlarda yapılır, külâhçı dükkânlarında da satılırdı. İmal yerleri daha ziyade Konya ve Bursa idi (5) (Resim: 4).

Sikkelerin daha kısa ve tek katlı olanlarına (Şeb-külâh) denir. Bunlar geceleri giyilir ve arakiyyenin yerini tutardı. Bir de yassı ve kılıca benzer şekilde olanı vardır ki, buna da (Seyfi-külâh) denir. Seyfi Külâhı daha ziyade Mevleviliğin Şemsî koluna mensup derişler giyerdi.

b) *Sikkenin Mevlevilikteki Yeri:* Sikke, mevleviliğin bir sembolü olmuş ve önemli bir yer verilmiştir. Sikke giymek ve onu baştan çıkarmamak, mevleviliğin âdap ve erkânından sayılır. Sikke, mevlevilerce, bir (fahirdir, onunla ancak iftihar edilir, bir saadet ve manevî olgunluk tacıdır, insanı kemale götürür. XVI. cı yüzyıl mevlevi şairlerinden Hasan Semaî, bir şiirinde sikke için şöyle der (6):

Bahrdır âyin-i Monla Mevlevî emvâcındır,
Giy külâh-ı rif'atı gel kim saadet tacıdır.

Yine Konya Müzesindeki (Envanter No: 242) bir sülüs yazı levhasında şu beyit vardır:

Du cihanda eğer altun ola namın,
Gir sikkesi altına Hazreti Mevlânanın.

Birçok mevlevihanelerde görüldüğü gibi, sikke, destarı ile birlikte, bir iskemle üzerine resmedilerek, ona verilen mevki gösterilmiş olur. Sikkeler bazan süs eşyalarına, küpe, gerdanlık ve yüzük kaşlarına da resmedilir ve bunları kullananlar (mevlevi muhibbi) sayılır. Bugün dahi Konya'da bu işlerle meşgul sarraflar vardır (Resim: 5).

Mevlevi adâp ve erkânına göre,

(3) Mithat Bahâri Husâmî, Terceme-i risâle-i sipehsâlâr be mânâkib-ı Hüdâvendigâr, İstanbul, 1331.

(4) Sikkeye (Külâh-ı Mevlevi) de denir. Konya Külâhı sözü de meşhurdur.

(5) Bugün Müze civarındaki Şapkacı Ali Sapmaz'a ait dükkânda eskiden sikke yapılırdı.

(6) Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânadın Sonra Mevlevilik, s: 488.

sikke giymeğe hak kazanmış mevlevilere, şeyh (post - nişin) tarafından, törenle sikke tekbirlenirdi. Başa giyilen sikke, hiçbir zaman çıkarılmazdı (7). Gece yatarken sikke itina ile çıkarılır, kenarı öpülerek bir iskemleye konur, sonra da şeb - külâh veya arakiyye giyilirdi. Ölen bir mevlevi, başında sikkesi ile defnedilir, mezar taşına da sikke resmi hakkedilirdi. Başta sikke ile, kahvehane ve tiyatro gibi umumî yerlere gidilmez, herhangi bir suçtan dolayı mahkûm olanlar, hemen başından sikkesini çıkararak, adi bir serpuş giyerdi. Mevlevilerin kendi aralarında suç işleyenlere verdikleri cezalardan biri de başından sikkesini almaktı. Sikkesi alınan mevlevi, affedilip, şeyh tarafından tekrar sikke giymesine müsaade edilinceye kadar, adi bir serpuş giyerdi. Çocuklar, kadınlar, dergâh hizmetinde bulunan ayakçılar, dergâha yeni girmiş nev - niyaz ve çile - keş'ler sikke giyemezdi. Bunlara arakiyye verilirdi (8).

2 — ARAKİYYE: Beyaz yün veya tiftikten yapılan, sikke kadar uzun vemuntazam olmyan külâha (arakiyye) denir (Resim: 6). Üstü yukarıya doğru sivrice, dar ve yassı olanlarına (elifi arakiyye) adı verilirdi.

Arakiyye, geceleri sikkenin yerine giyildiği gibi, henüz sikke giymeğe mezun olmayan dergâh canlarına da arakiyye giydirilir, bazı mevlevi çocukları ve muhiplerine teberrûken arakiyye gönderilirdi. Arakiyye destarlanmaz ve daima çıplak giyilirdi. Gerek sikkenin, gerekse arakiyyenin altında ter emen, ince bir takye bulunurdu. Takye, sikke ve arakiyyenin kirlenmesini de önlerdi.

3 — DESTAR: Mevlevi şeyhleri ve dergâhta görevli kimselerden bir kısmının veya buna izinli olan kimselerin sikkeleri üzerine sardıkları sarığa (destar) denir. Destar, 5 - 8 cm. eninde beyaz veya yeşil renk tülbentten özel şe-

kilde dikilmiş uzun bir kordelâdır. Destarın şekline göre, ya şerit halinde veya içerisi pamukla doldurularak sarılır ve bu iş ehline yaptırılırdı. Destar saranlara (destarbend) adı verilirdi.

Destarlar, sikkeye geçirilmiş, lehlî denilen simit şeklindeki bir halkanın etrafına sarılarak türlü şekiller verilir, son ucu serbest bırakılarak arkaya veya yana sallandırılırdı. Bu son uca (taysalan) denir (9).

a) Destar şekilleri:

Örfî Destar: Destarlar, zamana ve mertebeye göre çeşitli şekiller almışlardır. Koyu yeşil veya beyaz renk ince kumaşın içi pamukla doldurularak hortum haline getirilen destarın soldan sağa ve yukarıya doğru, üstüste kırışksız sarılmış şekline (Örfî destar) denir (Resim: 7). Konya Müzesindeki Mevlâna ve Sultan Veled'in, bazı mevlevi büyüklerinin sandukaları üzerinde bulunan destarlar örfî şekilde sarılmışlardır.

Örfî destarın biraz daha uzunca, yumurta şeklinde sarılan ve üzerine yuvarlak bir topuz eklenen cinsine (örfî mücevveze) denir. Bu çeşit destar daha çok Osmanlılar devrinde kullanılmış ve sarılmıştır.

Cüneydî destar: Bazı mevlevi şeyhleri, örfî şekilde fakat sikkenin yarısına kadar destar sarmışlardır ki, buna da (cüneydî destar) denir. Mevlevihanelerdeki türbelerin bir kısmında bu şekil destarlara rastlanır (Resim: 8).

Şeker - âviz destar: Son zamanlarda — XVIII ve XIX. cu yüzyıllardan itibaren — mevleviler, koyu yeşil renk şeritten alt kısmı geniş, üste doğru gitikçe darlaşan destarlar sarmağa başlamışlardır ki, buna (şeker-âviz destar) denir (Resim: 9). Bu şekildeki destarlar, sikkenin kenarından yukarıya doğru, 15 - 20 cm. lik bir yeri kaplar ve içi pamukla besli, bir halkanın üzerine, onu taşıyacak şekilde sarılır.

Şeker - âviz destarın sağdan sola, soldan sağa, birbirini keserek bir kafes

(7) Hamdi, Les costumes populaires de la Turquie en 1873; Constantinople, 1873. p: 19.

(8) Muhittin Celâl Duru, Mevlevi, İstanbul, 1952, s: 145.

(9) Dr. Fethi Ferid Uğur, Mevlevi Kıyafetleri (Folklor Postası Dergisi, sayı: 7).

haline gelen şekillerine (şekerâvîz kafesî) destar denir. Bunun soldan sağa ve yukarıya doğru mail olarak sarılanlarına (Hüseynî), dümdüz sikkenin etrafına sarılanlara (dolama) destar adı verilmiştir (Resim: 10).

b) Destarın mevlevilikteki yeri:

Her mevlevinin destar sarmıyacağına yukarıda işaret etmiştik. Destar sarmak, mevlevilikte bir mertebe ve olgunluktu. Mevlevî şeyhleri veya Mevlâna soyundan gelen çelebiler dühânî, yani siyah denecek kadar koyu mor renk, şeyhlerden seyyid olanlar, yani peygamber soyundan gelenler koyu yeşil, gelmiyenler beyaz renk destar sararlardı. Çelebiler destarlarını alttan, sikke görünmeyecek şekilde, çelebi olmayanlar ise görünecek şekilde sararlardı (10).

Bunlardan başka, dergâhta seçkin bir mevkiî olan Çelebi vekili (sert-tarik), ahçıbaşı (sert-tabbah), neyzen ve kudümzenbaşılardan da sarık sarabilirdi. Mesnevihanlarla kemâlî ve bilgisiyile temayüz eden ve tarikata hizmeti geçen dedeler ve muhiblere de şeyhin delâlet ve icazetiyle destar sarmağa izin verilir (11).

(10) Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânadan Sonra Mevlevilik, İstanbul, 1953, s: 428.

(11) Konya Müzesi ihtisas kitaplığı yazmaları arasında, 10627/200 numaralı bir mecmuada, şeyh tarafından verilen (destarlı sikke-i şerif icazeti)nin bir örneğini bulduk. Bu icazetname şu şekildedir: (Salik-i mesalik-i şevk-i vel-irfan sakin-i mesakin-i zevk-i v'el-viddan ruh-u pür fütuhum faziletli dede efendi hazretleri dame feyzihî tahiyat-ı vafiyye ve teslimat-ı safiyye iblâğıyle inha olunur ki fitrat-ı zatiyenizde mevhibe-i rabani ve tevfiqat-ı samadani olan fazl-u irfan-ı hakikiniz icabınca cedd-i emcedim kutb-ü arş-ı hilâfet şems-i semair-i rif'at kible-t-ül-arifin kâbe-t-ül taifin sultan'ül-hamilin varisi ekme'l-ül-mürselin hazreti Mevlâna kaddesalâhü teâla bisr-ı hil-âlâ efendimize ezeli intisapla şiddet-i rabita ve teslimiyetinize ve tarikat-ı âliyyemizde derkar olan kâdeminize binaen destar-ı şerif sarmasına kesb-i istihkak eyledikleri nümayan olmuş ve binaenaleyh mesnevihanlara mahsus destar-ı şerif tarzında olmak şartile zat-ı ârifanelerinin destar-ı şerif sarmasına bu kerre tarafımızdan destur ve icazet verilmiştir. Cenabihak ve hazreti erenler tevfiq ve feyzini refik buyursun. Âmin.

4 — İSTİVA: Tasavvufî bir telâki ve mertebe olan istiva, mevlevilikte, manen hilâfet makamına geldiğini anlayan, yani (mutlak hakikat)e erip (kutupluk) mertebesine eriştiğine inanan kişinin bir işaret olarak sikkesine koyduğu, 2 cm. eninde yeşil bir şerittir. Sikkenin önünden arkaya doğru, sikkenin üstüne ve tam ortasına yerleştirilir. Konya Müzesinde Mevlâna ve torunlarının ve bazı mevlevî büyüklerinin kabirlerindeki sikkelerde istiva işareti görülmektedir. İstiva işareti bazan tennure ve hırkaya da işlenirdi. Son yıllarda istiva artık kullanılmaz olmuştur (12).

5 — TENNÜRE: Mevlevî dervişlerinin semâ' âyini ve hizmet esnasında giydikleri, geniş etekli elbiseye (Tennure) denir. (Resim: 11 - 12). Tennureler kolsuz ve yakasız, göğse kadar öne açık, bel kısmı dar, belden aşağısı geniş olarak, ince ve kalın kumaşlardan yapılır (13).

a) Tennurenin çeşitleri:

SemaTennuresi: Mevlevî semâzenlerinin yalnız âyîn (mukabele) esnasında giydikleri, uzun ve geniş etekli tennuredir. Semâ-zen, semâ' ederken (müziğe ayak uydurarak sol ayak üzerinde dönerken) tennurenin şemsiye gibi açılması için, etek uçları kalın bir kumaşla zırhlıdır, bel kısmı elifi nemed'le sıkıca bağlanırdı.

Semâ tennureleri daha çok beyaz, ince kumaşlardan yapılır. Pembe, açık sarı renk olanları da vardır. Tennure açılmadan evvel, lâle goncası şeklindedir. Tennurenin açık olan önünde, iki

(12) Bazı mevlevî mezar taşlarındaki sikkelerde de istiva işaretlerine tesadüf edilmektedir.

(13) J. Brown, The Derviches or Oriental spiritualism, London, 1867; Enciclopedia Universal Ilustrada; Madrid, (Derviche) maddesine konan resimdeki semâ âyini giyimlerindeki tennureler daha çok rahip elbiselerine benzetilmiştir. Bu gibi hatalar, yabancılardan tekke ve dergâh gibi yerlere nüfuz edemedikleri için tarif üzerine yapılmış olmalarından ileri gelmekte; çoğu, biri diğerinden kopye etmektedir.

tarafli 18 sık dikiş veya kaytandan bir de zırhı bulunurdu.

Hizmet tennuresi: Dergâh hizmeti ile görevli canların, çilekeşler ve pazarcı dedenin giymeğe mecbur olduğu tennuredir. Siyah renk kalın kumaştan, semâ' tennuresine nisbetle dar ve entariye benzer şekilde yapılır.

Hizmet tennuresi, yalnız iç hizmetler esnasında giyilir, dışarıya çıkılacağı zaman üzerine hırka alınır. Yalnız alışverişle görevli pazarcı dede, çarşıya çıkarken, omuzuna, uzunlamasına devşirilmiş bir peştemal atar, beline de yatağan vaziyetinde büyük bir maşa sokardı. Maşaya, pazarcı maşası denir (14).

b) *Tennurenin mevlevilikteki yeri:*

Kalenderî, Haydarî, Bektaşî tarikatlarında tennureye benzer elbiseler bulunmakla beraber, mevleviler tennureyi yalnız semâ'ı kolaylaştırdığı için değil, ona ilâhî bir mâna verdikleri için giyerlerdi. Tennure, mevlevî ifadesine göre, tersine çevrilmiş bir (٧) şeklindedir; giyilince insan vücuduna benzetilen (١) eklenerek (٢) olur. Bu da arap harfleri ile (٣) okunarak (Tanrıdan başka Tanrı yok) sözü çıkarılırdı. Semâ tennuresini ancak semâ - zenler giyebilirdi. Semâ öğrenmeğe çalışan nev-niyaz'lar, hizmet tennuresi ile talim ederdi. Ancak, semâzenbaşî'nin müsaadesi ile, semâ'ya iştirak ettikleri gün, semâ tennuresi giyebilirlerdi.

6 — ELİFİ NEMED:

Elifî Nemed, 8 - 10 cm. genişliğinde, 150 cm. uzunluğunda ince keçe veya kalın kumaştan kesilerek üzeri parlak ince bir bezle zırhlanmış bir kemer (kuşak) dir (Resim: 13). Arap alfabesindeki (٤ = Elif) harfine benzediği için bu adı almıştır (15).

(14) İ. Atis, *Mevlevilerin pazarcı maşası* (Tarih Hazinesi Dergisi, 1953, sayı: 3, s: 119).

(15) الف - لام - اء = Elif - lâm - end şeklinde de söylerdi (Bak: Encyclopédie de 'Lîslâm, Mevleviye, Paris, 1913).

Elifî nemed'in her iki ucu üçgen şeklinde nihayetlenir ve bir ucuna uzunca bir bağ (kaytan) eklenerek soldan itibaren tennurenin üzerine sarılır. Kaytan, elifi nemed'ün üstünden dolanarak, ucu alttan içeriye sokulur. Her tarikatta aşağı yukarı elifî nemed'e benzer kuşaklar vardır.

7 — DESTEGÜL:

Önü açık, darca, kolları düğmesiz, ince kumaştan yapılan cepken şeklindeki gömleğe (Deste-gül) denir. (Resim: 14). Deste-gül tennurenin üzerine giyildiği gibi, yelek olarak ta hırkanın altına giyilebilirdi. Deste-gül'ün altında, göğsü örten, yakasız, ikinci bir gömlek (işlik) bulunur.

Destegül'ün sol eteğine 8 - 10 cm. uzunluğunda bir şerit eklenerek semâ esnasında yukarı kalkmaması için elifî nemed'e bağlanır.

8 — HIRKA:

Önü açık (yırmaçlı), yakasız, belsiz, ayaklara kadar inen geniş kollu mantoya (Hırka) denir (Resim: 15 - 16). Hırkaya bazan (ferace) de denmiştir (16).

Hırkalar, mevsime göre, kalın yünlü kumaş veya ketenden yapılır. Siyah, gri, yeşil (17), menekşe (18) renginde olanları vardır. Hırkaya, yakalarından eteğe inen ve eteği çeviren koyu yeşil ince bir şerit (istivâ) geçirilir.

Hırka, namaz, bayram vesair törenlerde giyilir, tazim duruşu olarak, eller yenlere sokulur. Sair zamanlarda omuza alınarak, eller içerden kavuşturulurdu. Şeyhler, hırkayı üzerlerinden çıkarmazdı. Sikkesiz hırka giyilmediği gibi, dergâha gelen muhib'ler de hırka-

(16) Hamdi, *Les Costumes populaires de la Turquie en 1873*, Cons. 1873, p: 18.

(17) Friedrich Sarre, *Reise in Kleinasien*, Berlin, 1896, s: 32.

(18) H. C. Lucach, *The city of dancing derwishes*, London, 1914. Ayrıca bak: *La grande Encyclopédie*, Paris, T: 14, (Der-viche).

larını giymek mecburiyetinde idi. Hırka ile temiz olmıyan yerlere girilmezdi.

Hırka da, sikk-i şerif gibi, giymeğe hak kazanan dervişe özel bir merasimle tekbirlenerek giydirilir, bir de hırka-i şerif icazeti verilir (19).

9 — KEMER VE HABBE:

Pek umumî olmamakua beraber, mevleviler, bellerine ve elifî şalvar üzerine 8 - 10 cm. eninde düz veya işlemeli şaldan (veya herhangi bir kumaştan) bir kemer takar. Kemerin ortasında, gümüş yahut nikel bir yatağa yerleştirilmiş, yumurta şeklinde bir taş (necef veya yementaşı) bulunurdu (Resim: 17). Belin ön kısmına gelen bu taş, Bektaşî'lerin pâlheng'ine benzerdi.

Bundan ayrı olarak, 10 cm. uzunluğundaki bir gümüş zincirin ucuna fındık büyüklüğünde (habbe) adı verilen diğer bir taş eklenerek, elbisenin sağ veya sol omuzuna iliştilirdi. Habbe, yalnız mevlevilikte değil, bektâşilikte ve kalenderlikte de vardır (Resim: 18).

10 — ELİFÎ ŞALVAR:

Mevlevilerin giydiği şalvarlar (pantolon), zamanın giyiminden pek ayrı olmamakla beraber, (elifî şalvar) adı verilen yarım ağı, dar paçalı siyah renk kumaşlardan yapılan şalvarlar daha çok giyilirdi. Bu çeşit şalvarlara halk da (mabeyn veya kadı biçimi) adı da verilir, beli uçkurla sıkılırdı.

11 — PAPUÇLAR:

Mevlevi giyiminde papuçlar ayrı bir özellik göstermez. Halk, zamanında pa-

(19) Haydar Alkor, Mevlevilik ve Bektaşilik, Konya, 1946. S: 9.

puç olarak (potin, lapçin, çaprazlı mest, kundura v. s.) neleri giymişse, mevleviler de onu giymiştir. Hattâ son yıllarda lâstikli mest, ve iskarpin giyen mevlevi dervişleri de görülmüştür.

Dergâh hizmetinde bulunan bazı mevlevi canları, bilhassa sıcak mevsimlerde çıplak ayakla dolaşır, keza semâ' talimleri de çıplak ayakla yapılırdı. Papuç giyenler papuçun içerisine, beyaz, kahverengi renk, yün veya tiftikten örülmüş çoraplar giymişlerdir.

Genel olarak mevleviler, diğer bazı tarikat mensuplarının aksine saç koymaz, kısa çember bir sakal ve bıyık bırakırlardı. Dışarı çıkıldığı zaman ellerine keşkül, teber, âsâ v. s almazlardı. Sadelik ve tevazu mevleviliğin prensiplerindendi.

NETİCE:

Osmanlı Devletinin kuruluşundan evvel ve sonra, Anadolu ve Rumeli'de doğan, yayılan ve halk topluluklarına tesir eden tarikatlar arasında mevlevilik, düşünce ve fikirlerde yaptığı iz kadar, giyim şeklinde de bir orijinallik yaratmış, düzgün ve temiz giyinmeği şart koştur. Bundan böyle yüksek zümreye de tesir etmiş, hattâ saraylara girmiş, birçok devlet adamları, şairler, bilginler mevleviliğe intisap ederek, onlar gibi giyinmişlerdir.

Mevlevi giyiminde bazı tarikatların tesiri olmakla beraber, şekil itibarıyla çoğu zaman onlardan ayrılır. (Bir lokma, bir hırka) düsturundan ayrılan mevleviler, adâp ve erkâna önem vermiş, kudreti nisbetinde yeni, temiz, sade giyinmişlerdir.